

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתמב

ערב

ראש־השנה

כ"ט באלול ה'תש"ע

יוצא-לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעל-יד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ד באלול ה'תש"ע – ב' בתשרי ה'תשע"א

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ד באלול	הלכות מעשר פרק ד-ו.	הלי איטורי מזבח פרק ד.	מ"ע קכו.
ש"ק	כ"ה באלול	פרק ז-ט.	פרק ה.	מ"ע קכו.
א'	כ"ו באלול	פרק י-יב.	פרק ו.	מ"ע קכו.
ב'	כ"ז באלול	פרק יג-יד. הלכות מעשר שני ונטע רבעי.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ז.	מ"ע קכו. קכח. מל"ת קנב.
ג'	כ"ח באלול	פרק ב-ד.	הלי מעשה הקרבנות.. בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת קנ. קנא.
ד'	כ"ט באלול	פרק ה-ז.	פרק ב.	מל"ת קמא. קמב. קמג.
ה'	א' בתשרי	פרק ח-י.	הלי מעשה הקרבנות פרק ג.	מ"ע קיט.
ו'	ב' בתשרי	פרק יא. הלי בכורים.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ד.	מ"ע קלא. קכה.

זמני השבוע *

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							120 ד' לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה	
7.27	7.02.9	1.12	12.40	9.27	6.24	5.25	5.03	4.11	ו', כ"ד באלול
7.26	7.01.6	1.11	12.40	9.27	6.25	5.26	5.04	4.12	ש"ק, כ"ה באלול
7.25	7.00.3	1.11	12.39	9.27	6.25	5.27	5.04	4.13	א', כ"ו באלול
7.23	6.59.0	1.11	12.39	9.27	6.26	5.27	5.05	4.14	ב', כ"ז באלול
7.22	6.57.7	1.10	12.39	9.27	6.26	5.28	5.06	4.15	ג', כ"ח באלול
7.21	6.56.4	1.10	12.38	9.27	6.27	5.29	5.07	4.16	ד', כ"ט באלול
7.19	6.55.1	1.09	12.38	9.27	6.28	5.29	5.07	4.17	ה', א' בתשרי
7.18	6.53.8	1.09	12.38	9.28	6.28	5.30	5.08	4.18	ו', ב' בתשרי

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
6:25	7:37	6:41	7:39	6:32	7:39	6:42	7:39	6:42	7:39
6:19	-	6:34	-	6:26	-	6:36	-	6:36	-
7:30	-	7:32	-	7:32	-	7:32	-	7:32	-
6:04	7:28	6:32	7:30	6:23	7:29	6:44	7:30	6:44	7:30

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

מעלת שבת תשובה הסמוכה לראש-השנה

חיבור ב' המעלות של תפילת הציבור ועשרת ימי תשובה • מה בין עליות ראש-השנה לשבת, ומהי מעלת השבת לגבי עשרת ימי תשובה בכלל • כאשר העלייה היא גם מצד הגוף, מתעלה האדם לאותה מדרגה שאליה מתעלית הנשמה • תשובה נעלית יותר היא בעולם הקדושה גופא, וזוהי מעלת השבת לגבי ראש-השנה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. אמנם, כיון שאצל הצמח צדק נערכה סעודה בשעה מאוחרת כו', ומסתמא התוועדו בעת הסעודה ואמרו "לחיים" - הנה על יסוד דברי הגמרא "רבים מדרכי אהרדי", ודברי הצמח צדק הנ"ל שזהו טעם מספיק להתיר סעודה - יאמרו עתה "לחיים".

ב. (כ"ק אדמו"ר הוסיף ואמר:) אודות תפילה בצבור, היינו בקשה של ציבור, איתא בגמרא⁴ "שאיין הקב"ה מואס בתפילתן של רבים, שנאמר⁵ הן א"ל כביר ולא ימאס", והיינו, שבודאי מתמלאת התפילה והבקשה. ועניין זה מודגש יותר בעשרת ימי תשובה - כדאיתא בגמרא⁶ "התם ("דרשו ה' בהמצאו") ביחיד הכא ("בכל קראנו אליו")⁷ בציבור, ביחיד אימת (מצוי לו דכתיב בהמצאו) . . אלו עשרה ימים שבין ראש-השנה ליום הכיפורים",

א. [כ"ק אדמו"ר נטל ידיו הקדושות לסעודה וצויה שכל הקהל ייטלו ידיהם].

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר¹, שאצל כ"ק אדמו"ר הצמח צדק נערכה פעם סעודה בערב קודם זמן תפילת ערבית, ושם היה נוכח גם ר' הלל מפאריטש. ר' הלל היה מדקדק מאד בכל ענייניו, ולכן, מבלי הבט על כך שהיה בנוכחות הצמח צדק, לא התחשב בזה ("איינס צום צווייטן איז ניט געווען נוגע"), וחפשו טעמים להתיר סעודה בזמן כזה. ואמר, שישנם שלשה טעמים להיתר: טעם הראשון - אמר ר' הלל - כדאיתא בגמרא² "רבים מדרכי אהרדי", וקודם שהמשיך לומר שני טעמים האחרים, הפסיקו הצמח צדק ואמר, שטעם זה בלבד גם כן מספיק. (וסיים כ"ק אדמו"ר:) ישנם פה כאלה שנמצאים בתנועה של "מרה-שחורה" ("מרה-שחורה/ניקעס"), מפני שסעודה זו נערכת בערב שבת³, והשעה כבר מאוחרת.

(4) ברכות ה, רע"א.

(5) איוב ל, ה.

(6) ר"ה יח, א (ובפרש"י). וש"נ.

(7) ישעי' נה, ו.

(8) ואתחנן ד, ז.

(1) ראה "רשימות" חוברת נו ס"ע 12 ואילך. סה"ש תש"א ס"ע 119 ואילך.

(2) שבת קמז, ב.

(3) בשנה זו חל יום ב' דר"ה בערב שבת (המו"ל).

ויש לבאר את מעלת שבת תשובה לגבי שאר עשרת ימי תשובה (שבהם הקב"ה הוא "בהמצאו . בהיותו קרוב"), כולל גם לגבי ראש־השנה שהוא אחד מעשרת ימי תשובה (שהרי המספר עשרת ימי תשובה הוא יחד עם שני ימי ראש־השנה ויום הכיפורים⁹) - דכשם שגדלה מעלת השבת על ימי החול, כך גדלה מעלת שבת תשובה על שאר הימים של שבוע זה (שבוע של עשרת ימי תשובה). ההפרש בין ראש־השנה לשבת הוא - שבראש־השנה היא עליית האורות בלבד, ואילו בשבת היא עליית האורות עם כלים (כמו שנתבאר לעיל במאמר¹³). וענינו בעבודה הוא ההפרש שבין עבודה שמצד הנשמה ועבודה שמצד הגוף, והיינו, שראש־השנה שבו היא עליית האורות, ענינו הוא עבודה שמצד הנשמה, ושבת שבו היא עליית הכלים, ענינו הוא עבודה שמצד הגוף.

עבודה שמצד הנשמה פירושה, שהגם שהנשמה עולה, מכל מקום, נשאר הגוף על עמרו, היינו, או שאינו עולה כלל, או שגם כאשר עולה, אין עלייתו בערך לעליית הנשמה; מה שאין כן עבודה שמצד הגוף פירושה, שהגוף עולה באותה המדרגה שבה עולה הנשמה.

וזהו שבשבת היא עליית הכלים, שענינו בעבודה הוא העבודה שמצד הגוף - לפי שבשבת היא עליית כל העולמות¹⁴, גם עולם הזה, וכידוע¹⁵ שבימי החול חיות העולם הוא מעולם העשייה, ובשבת עולה למעלה יותר - בחוץ לארץ עד עולם היצירה, ובארץ־ישראל עד עולם הבריאה, ועלייה זו פועלת זיכוך גם בגשמיות העולם, שלכן אמרו רז"ל¹⁶ "פרש שבתכם לא קאמר". ואם שבת פועלת זיכוך ועלייה בכללות העולם, כל־שכן וקל־וחומר שפועלת זיכוך ועלייה בגופו ונפשו הבהמית של איש ישראל. וזהו ענין עליית הכלים ביום השבת - העבודה שמצד הגוף.

ועל דרך זה היא גם מעלת שבת תשובה על שאר עשרת ימי תשובה (כמעלת כל שבת על ימות החול)

והיינו, שבכל השנה כולה רק בתפילת ציבור בטוחים שהתפילה מתקבלת, ואילו בעשרת ימי תשובה הנה גם תפילת היחיד מתקבלת בוודאות.

ונמצא, שעכשיו ישנן שתי המעלות, הן תפילת ציבור והן תפילה בעשרת ימי תשובה (כי ראש־השנה הוא בכלל עשרת ימי תשובה⁹), ואם כן וודאי הדבר שהקב"ה ימלא את כל הבקשות שמבקשים בזמן זה. וכיון שבראש־השנה "צריך לדקדק ולפרט היטב תפילתו"¹⁰, "בענין שלא יהא שום ספק בבקשותינו"¹¹, לכן צריכים לפרש גם את ה"לחיים" - שיהיה הן בבני, הן בחיי, והן במוזני רויחי, פרנסה בהרחבה, שתבוא בנקל, בלי העלמות והסתרים, ותנוצל עבור ועניינים בריאים ועניינים משמחים, וכל זה יומשך למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה בעיני בשר, לכל אחד ואחת בכל המצטרך לו, ובמוחש ממש.

* * *

ג. כ"ק אדמו"ר ציוה לנגן ניגון ה"בינוני", ואמר: בלי אריכות. יש לנגן כל כבות הניגון, אבל בלי אריכות בזמן, בבחינת "מועט המחזיק את המרובה"¹². ואחר כך ציוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן (בבא הרביעית פעם־אחת).

כ"ק אדמו"ר ברך ברכת המזון על הכוס, ואחר כך נתן בידו הקדושה לכל הנאספים מ"כוס של ברכה".

אחר כך ציוה לנגן ניגון הבעל שם טוב (ג' תנועות), והניגון "אני מאמין".

אחר כך ציוה לנגן "א ליובאוויטשער ניגון", ואמר מאמר דיבור־המתחיל זה היום תחילת מעשיך.

* * *

ד. קביעות שנה זו היא באופן שמראש־השנה נכנסים מיד לשבת תשובה.

(13) פ"ג (לעיל ע' 7).

(14) ראה לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.

(15) ראה תו"א לך יג, א. א. סה"מ תש"ג ע' 38. ועוד.

(16) זח"ב פה, ב. וראה תו"א ר"פ חיי שרה. ובכ"מ.

(9) ראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 203. וש"נ.

(10) שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ב ס"ז.

(11) שם סתקצ"א ס"ב.

(12) ראה ב"ר פ"ה, ז. ועוד.

גופא, כי מכיוון שאין שום הפסק של ימות החול בינתיים, הרי לא שייך עניין התשובה על חטאים. וכיון שבשבת היא העלייה גם בגשמיות העולם (כנ"ל), נמצא, שבשבת תשובה הבאה תיכף אחרי ראש-השנה, גם העלייה של גשמיות העולם היא למדריגת התשובה שבקדושה גופא, שהיא מדריגה נעלית ביותר.

וזהו גם מה שנאמר בהפטרת שבת תשובה "שובה ישראל עד הוי' אלקיך"²², ופירש כ"ק מו"ח אדמו"ר²³ בשם אדמו"ר הזקן, ששיעור התשובה הוא, עד ש"הוי'" יהיה "אלקיך" - כוחך וחיותך, ובשם הוי' נעלית ביותר.

- שבשבת תשובה נעשה זיכוך ועליית הגוף וגשמיות העולם לאותה מדריגת העלייה של עשרת ימי תשובה (שאו הקב"ה הוא "בהמצאו . . בהיותו קרוב"), מה שאין כן בימי החול של עשרת ימי תשובה העלייה היא רק להנשמה.

ה. ומעלה יתירה בקביעות שנה זו, שבשבת תשובה חל תיכף אחרי ראש-השנה, בלי הפסק של ימות חול בינתיים:

ישנם שני אופנים בעבודת התשובה¹⁷: א) תשובה על חטאים ועוונות, ב) תשובה בקדושה גופא, היינו

עכשיו ישנן שתי המעלות, הן תפילת ציבור והן תפילה בעשרת ימי תשובה, ואם כן ודאי שהקב"ה ימלא את כל הבקשות שמבקשים בזמן זה

גופא - מדריגה היותר נעלית שבו, שהוא הוי' שאין לו נקודות ואין לו פירוש, הוי' שבעצמות²⁴ - הנה שם הוי' זה יהיה "כוחך וחיותך", והיינו, שתהיה התגלות העצמות למטה, ויהיה נראה לנשמה בגוף, ובעיני בשר.

(כאשר כ"ק אדמו"ר חזר להיכלו, רקדו אנ"ש, וכ"ק אדמו"ר הביט עליהם מבעד לחלון משך זמן רב).

(מהתוועדות יום ב' ראש-השנה ה'תשי"ד.
תורת מנחם כרך יעמ' 11-14)

לשוב ולעלות ממדריגה למדריגה נעלית יותר ("פון גוט צו בעסער"). ועל דרך שמצינו בעניין הטבילה¹⁸, שיש טבילה מטומאה לטהרה, ויש טבילה בטהרה גופא, כדי להגיע למדריגה נעלית ביותר בטהרה, וכמו חמש טבילות של כהן גדול ביום הכיפורים¹⁹.

ובנדון דידן: התשובה של ראש-השנה יש בה גם תשובה על חטאים ועוונות, כמו שכתב הרמב"ם²⁰ לעניין תקיעת שופר בראש-השנה: "אף-על-פי שתקיעת שופר בראש-השנה גזרת הכתוב, רמז יש בו כלומר עורו ישנים וכו'" (כפי שמבאר בפרטיות בג' הלשונות²¹). אבל התשובה דשבת תשובה - כשבאה תיכף אחרי ראש-השנה הרי זו תשובה בקדושה

22) הושע יד, ב.

23) רד"ה שובה ישראל תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 15).

24) ראה אורח"ת ואתחנן ע' שעט ואילך. ד"ה שיתיה' תש"כ (סה"מ תש"כ ע' 128 ואילך. צוואת הריב"ש (הוצאת תשנ"ח) בהוספות ע' קג ואילך). וש"נ.

17) ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ד ואילך. ובכ"מ.

18) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ט ע' 170. וש"נ.

19) יומא ל, א (במשנה). וש"נ.

20) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

21) ראה המשך תרס"ו ע' ב. ועוד.

הלכות ומנהגי חב"ד

יום חמישי, ראש-השנה*

א' בתשרי תשע"א

יש לזכור לעשות 'עירוב תבשילין' מבעוד-יום.

הנוהגים להדליק 'נר תשובה', כמנהג בית הרב, ידליקו מערב-יום טוב נר הדולק כמה ימים!

משעה אחת קודם תפילת המנחה עד תפילת ערבית במוצאי ראש-השנה, ישקוד כל אחד ואחד באמירת תהילים לילה ויום.

אין לובשים 'הקיטל', גם לא הש"ץ והתוקע, אלא ביום-הכיפורים.

הברכות בהדלקת הנרות (אחרי ההדלקה): "להדליק נר של יום הזיכרון", ו'שהחיינו'. איש המדליק לא יברך 'שהחיינו'.

ליל א' דראש-השנה

עיקר עבודת ראש-השנה הוא בקבלת עול מלכות שמים, ולכן עבודת היום גם בגדולים ובעלי צורה - [היא] בעבודה הנראית כמו פשוטה: באמירת תהילים כל הזמן, ולמעט בשינה בשני לילות אלו ככל האפשרי, ולהיזהר מדברים בטלים עד קצה האחרון גם משיחות איזה שיהיו (כהעבר אשר אין לו זמן אף רגע לשבות ממלאכת אדונו, או כבן הטרוד בשמחת קבלת פני אביו).

לפני תפילת ערבית אומרים תהילים. בשנים מסוימות, לאחר אמירת תהילים זו, החל כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן "אבינו מלכנו"².

* מקוצר היריעה נשמטו רוב ההערות.

1) כדי שלא להיכנס למחלוקת הפוסקים בדבר הדלקת נר-יארצייט ביום טוב, ובפרט שהוא לצורך מחר - ראה המובא בפסקי-תשובות ס' תקי"ד ס"ק יד.

2) מאידך, בשנת תשד"מ לא ניגנו זאת לפני תפילת ערבית,

מנהג ותיקין, שגם אלו שמעשנים כל השנה ומעשנים גם ביום טוב - לא יעשו בראש-השנה, גם לא בצניעה, וכלשון כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: "וראוי הדבר אשר הבני-תורה ייזהרו בזה, וישפיעו גם על מכריהם".

ערבית:

ש"ץ קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

אין כופלים 'לעילא' בקדישים של עשרת ימי תשובה (אלא בתפילת נעילה).

בסיום תפילת שמונה-עשרה אומרים 'עושה השלום' במרומיו, וכן בסיום הקדיש.

אחרי שמונה-עשרה: לדוד מזמור, קדיש-תקבל, עלינו.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אמר, שהכוונה באמירת 'לדוד מזמור' היא כלי להשפעות גשמיות על כל השנה. לאחר אמירתו עלידי כל הקהל, מסיים הש"ץ בקול את הפסוקים האחרונים ("שאו שערים ראשכם, והינשאו..."), ואין אומרים פסוק בפסוק חזן וקהל.

כל אחד אומר לחברו: 'לשנה טובה תיכתב ותיחתם'³, בלשון יחיד דווקא. דהיינו, גם לאנשים נכבדים שנוהגים לפנות אליהם בלשון רבים.

ונתבאר הטעם בשיחת יום ב' דר"ה או ('התוועדויות' ח"א עמ' 26) כיוון שאין אומרים בתפילה זו 'אבינו מלכנו' בפועל, עיי"ש. ומאז לא היתה שנה דומה לחברתה, הן בתפילת ערבית והן בשאר התפילות. בשנת תשנ"ב ניגנו זאת רק קודם תפילת ערבית של היום השני ('אוצר מנהגי חב"ד עמ' נח).

3) לפני כמה שנים נתפרסם לשון מברק שבו בירך כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ את הרבנית בלשון [זכר]. או שמא הוא ל' נסתר, אף שבאידיש אין רגילים לדבר כך לזוגות] "תיכתב ותיחתם". ואולי הוא כמו שביטל בשער הכולל (פמ"ד סק"ב) את הלשונות 'כפרות': "חליפתן, חליפתכן וכו'", אף שאת ניקוד "מודה אני" לאשה (בקמץ או בסגול) השאיר הרבי "כמנהג המקום" (שערי הל' ומנהג ח"א ר"ס ט).

ההנהגה בפועל וההוראה לרבים - לכוון בברכת 'העץ' לפטור גם את רסק התפוחים שאוכלים בקינוח הסעודה¹².

בהמשך לזה, אוכלים רימון (אם עדיין לא בירכו 'שהחינו' על רימונים, אפשר להניח את הרימון לפני המקדש ולכוון לפוטרו ב'שהחינו' שבקידוש, או להביאו על השולחן רק לאחר-מכן, ולברך עליו 'שהחינו' בנפרד¹³) וראש איל (למעשה - ראש דג. וצריך לבדוק בעוד-מועד מתולעים)¹⁴, אבל אין אומרים 'יהי רצון' כי אם על התפוח.

"וכדי שלא יתעוררו שאלות וספקות בנוגע לאמירת (ברכה על הרימון בפני עצמו, וכן) ברכה אחרונה לאחרי אכילת הרימון, אם אכלו שיעור שלם ונכיוון שבראש-השנה כתיב "אכלו משמנים גו' מנות גו'", הרי בוודאי שצריכים לאכול שיעור שלם) - כדאי לאכול בתחילת הסעודה (לאחרי נטילת ידים וברכת המוציא¹⁵, על דרך מה שכתב אדמו"ר הזקן בסידורו "נוהגין לאכול תפוח מתוך בדבש בתחלת הסעודה", שאז אין צריך לברך אחריו (אף-על-פי שפירות שנאכלין בתוך הסעודה צריך לברך לפניהם), כיוון שנפטר בברכת המזון (כידוע שיחת מו"ח אדמו"ר בענין זה)¹⁶.

רבתינו נשיאנו מיעטו ביותר בדיבור בימי ראש-השנה, כולל בעת הסעודות¹⁷, ובפרט ביום הראשון.

מי ששכח לומר 'יעלה ויבוא' בברכת המזון, ונזכר קודם שהתחיל 'הטוב והמטיב' - אומר "ברוך ... אשר נתן ימים טובים... את יום הזיכרון הזה, ברוך ... מקדש

קידוש" - מי שבירך 'שהחינו' בהלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש.

"מצווה לאכול ולשתות ולשמוח בראש-השנה. אמנם לא יאכלו כל שובעם, למען לא יקילו ראשם ותהא יראת ה' על פניהם".

ככל סעודות ראש-השנה טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל מניחים מלח על השולחן. בהתוועדויות דראש-השנה היה הרבי טובל פרוסה אחת בדבש, ולאחר מכן עוד פרוסה במלח.

טבילת פרוסת 'המוציא' בדבש, וכן טבילת התפוח בדבש - שלוש פעמים.

בתחילת הסעודה של לילה זה, לאחר הטעימה¹⁸ מפרוסת המוציא, אוכלים תפוח מתוך בדבש. וכך נהג הרבי: המתין עד שיגיעו גם הרימונים לשולחן¹⁹, ואז נטל את התפוח בקליפתו. חתכו לחלקים, טבל חלק אחד (ג"פ) בדבש, ורק אז²⁰ בירך עליו (כשהוא בימינו²¹) 'בורא פרי העץ'²², ואחר הברכה קודם האכילה²³ אמר: "היירצון מלפניך (ללא ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו)" שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה".

גם אם יש על השולחן תמרים או רימונים, שהם משבעת המינים, הורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לברך 'בורא פרי העץ' על התפוח דווקא²⁴.

4 ראה להלן בפנים, ע"י ציון 13, בקשר לרימון.

5 ראה שו"ע אדמוה"ז סי' רעד ס"ג וסי' קסז ס"ד וסכ"ב. אולם אם עלול מסיבה כלשהי לצאת מהחדר, ולא יישארו אחרים לשולחן, חייב לאכול תחילה כזית, כמבואר בס' קעח ס"ג.

6 המלך במסיבו ח"ב עמ' יג. כנראה - כדי להוציא גם אותם בברכת העץ, ראה סדר ברה"נ פ"ט ה"ד-ה.

7 אף ש"מצוה מן המובחר לברך על השלם" (סדר ברה"נ פ"י ס"ו) הרי כאן מברכין על התפוח (כדן 'חביב', שם פ"י ה"ח. ראה כף החיים סי' תקפ"ג ס"ק יג) כיוון שהוא עיקר הסימן טוב, וזה נשלם רק לאחר שטובלו בדבש.

8 שו"ע אדמוה"ז סי' רו ס"ח וסדר ברה"נ פ"ט ס"ד.

9 המלך במסיבו ח"א עמ' נד, קיא, וח"ב עמ' שח. שם מסופר גם שהשאייר עוב חתיכה לאכול עם ה'קומפוט' שבסוף הסעודה, ולא בירך על ה'קומפוט'.

10 מנהג והוראה לרבים דכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, ע"פ ה'מעגלי-צדק' שבמג"א, דלא כנפסק בשו"ע אדה"ז סי' תקפ"ג ס"ג. הטעם נתבאר במכתבו של הרבי הנדפס בס' המנהגים (עמ' 104): "כדי שיהיה ה'היירצון' סמוך לברכת הפרי, ותהיה הפתיחה דברכת העץ שייכת גם אליו... שיהיה לו מעין תוקף ברכה", עיי"ש.

11 לוח כולל-חב"ד, ע"פ הוראת הרבי במכתבו, וכן 'מעשה רב', המלך במסיבו ח"ב עמ' יג, 'אוצר' עמ' עט.

12 'רשימות' ד עמ' 8. סה"ש תש"ה עמ' 4. המלך במסיבו ח"א עמ' נד, קיא, ודלא כמובא בס' המנהגים עמ' 56. ראה 'אוצר' שם.

13 ראה 'המלך במסיבו' ח"א עמ' עה.

14 ב'היום יום' א' דר"ה נזכר רק ראש איל, ובס' המנהגים נוסף רימון (בפע"ח שער תפילות ר"ה פ"ז וזכרו כל המינים דלהלן, להוציא רימון). ויל"ע אם הכוונה לכל המינים שנזכרו בגמ' ובטושו"ע סי' תקפ"ג, כמ"ש בלוח כולל-חב"ד, וכן "כל אנשי מדינה ומדינה כלשונם" (שו"ע אדמוה"ז ר"ס זה), או שהכוונה רק למינים אלו, כי לא ידוע שהרבי אכל מינים נוספים.

15 כנראה הכוונה לאחרי אכילת התפוח, שאז אין צריך לברך על הרימון ברכה בפני עצמה - הערת המו"ל שם.

16 תורת מנחם תנש"א כרך ד' עמ' 323.

17 כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לא נהג לומר 'לחיים' בסעודות ר"ה, ולא הניח 'לנגן' בהן, גם ביום השני. אבל הרבי בהתוועדויות אמר 'לחיים' וכן הורה 'לנגן' בהן ('אוצר' עמ' פט, קמח).

גאון: "כל מי שמכוון בעת התחלת 'ארון עולם', ערב אני בדבר, שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרט על תפילתו, ואין לו שטן ופגע-רע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלין לפניו".

לאמירת 'המלך' ניגש ש"ץ אחר, והוא ה'בעל שחרית'. הש"ץ פותח בנעימה המקובלת, מסיימה בקריאת 'המלך' בקול רם, וממשיך מיד "יושב..." בנעימה, והקהל אינו קורא 'המלך' בקול רם, לא עם הש"ץ ולא אחריו (אבל כל אחד אומר לעצמו את כל הנוסח).

אין נוהגים כמנהג העולם לפתוח את הארון לאמירת "שיר המעלות ממעמקים" בראש-השנה ובעשרת-ימית-שובה, או לאומרו פסוק בפסוק, חזן וקהל.

"ברוך... הבוחר בעמו ישראל באהבה" מסיים הש"ץ בלחש, וכן בכל ימות השנה, כמובן, אולם "ברוך... גאל ישראל" מסיים הש"ץ בקול רגיל, וכן בכל ימות השנה, כמובן.

בחזרת הש"ץ, כשמגיע הש"ץ ל'וכתוב' ול'ובספר', הציבור אומרם בקול רם ולאחר מכן אומרם הש"ץ, אבל לא בזכרנו וב'מי כמוך'.

בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו... וקדוש", סוגרים הארון, ואומרים כל הבתים של "תעיר ותריע..." וכל הא"ב של פיוט "אדר והוד". אחרי חרוז "כל יושבי תבל" האחרון, אומרים "ישפוט תבל... והוא באחד", פותחין הארון, וממשיכים "ה' מלך".

עד כמה שזוכרים, תמיד עמד הרבי בפיוט 'לא-ל עורך-דין'.

היו שנים שהרבי היה מתרומם משיבתו בסיומי ברכות בחזרת הש"ץ, ומתרומם מסמיכתו על ה'עמוד' באמירת 'וכתוב', 'ובספר'. אך בשנים אחרות היה יושב גם בסיומי ברכות.

בבית-חינו לא נהגו לעשות הפסקה לפני קריאת התורה.

לאחר חזרת הש"ץ, אומרים 'אבינו מלכנו' החזן והקהל כולם כאחד, מתחילה ועד סוף. מנגנים ב'אבינו מלכנו, אין לנו מלך'...

ב'לוח התיקון' לסידור תורה-אור (תש"א) נכתב שצריך לומר "וכיות".

אם יש ברית-מילה בבית-הכנסת, מלים לפני התקיעות.

ישראל ויום הזיכרון". בלילי ראש-השנה אם התחיל ברכת 'הטוב והמיטיב', ואפילו תיבת 'ברוך' בלבד - חוזר לראש¹⁸.

לפני 'הרחמן' דראש-השנה אומרים 'הרחמן' דיום-טוב.

בברכת-המזון דראש-השנה, כשהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המזמן, היה אומר: "הרחמן הוא יחדש עלינו וכו'" בקול-רם, וענו אחריו אמן.

בסוף ברכת-המזון, אומרים "עושה שלום..." (ולא "השלום").

יום א' דראש-השנה

בימי ראש-השנה טובלים במקווה-טהרה בשחרית קודם התפילה, וכן בכל שבת ויום-טוב. שחרית. הבריאים אינם טועמים וגם אינם שותים מאומה עד אחר התקיעות וסיום התפילה¹⁹.

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ היה מצווה לתוקע²⁰ ללמוד בימי ראש-השנה בכורך את המאמר "להבין עניין תקיעת שופר", הנדפס ב'סידור עם דא"ח' (רמד, ג).

והוסיף הרבי: מובן מעצמו, שזוהו נוסף על חיוב ידיעת הלכות שופר כמבואר בפוסקים.

מנהג ישראל תורה לעשות מאמצים גדולים ביותר, שכל ילד יהיה בימי ראש-השנה משך זמן בבית-הכנסת, וישתתף - בהתאם לגילו - בתפילות ובברכות, ישמע תקיעת שופר, יענה 'אמן', ו'אמן, יהא שמיה רבא'.

כתבו ר' יהודה החסיד ורב האי גאון ורב שרירא

18 סידור אדמוה"ז. אם כבר אמר שם ה' שבברכת 'בונה ירושלים', לא יסיים "למדני חוקיך" כדי לומר 'יעלה ויבוא' ולהמשיך על הסדר (ראה כה"ח סי' קפח ס"ק כז, ומש"כ ב'התקשרות' גיליון ת"ת עמ' 16, וש"נ).

19 שם עמ' ז, והטעם מובא משדי-חמד כיוון שחביבה מצווה בשעתה. ולהעיר, שבישיבת ת"ת בבית-חינו לא הקפידו שלא **לשתות** בבוקר ראש-השנה קודם התקיעות, וכן פסק שם המרא-דאתרא הגר"ש דבורקין ע"ה (לכפר חב"ד' גיליון 733 עמ' 66. גיליון 734 עמ' 74). י"א שניתן להקל בזה לפני הנץ-החמה (זמן תק"ש לכתחילה), הובא בפסקי תשובות סי' תקפ"ה הערה 23. אמנם בשדי-חמד (מע' ארבעת המינים סי' ג אות כג) כתב שם שזמן הזהירות מתחיל מעלות-השחר (הזמן מדאורייתא). וע"ש.

20 ולכאורה כל זה (וכש"כ ידיעת ההנהגה בפועל באם חלה טעות כלשהי, וכמובן - מבעוד מועד) חל גם על כל התוקעים במבצע שופר, ובפרט המוציאים רבים י"ח.

תוקע תשר"ת שלוש פעמים, תש"ת שלוש פעמים, תר"ת שלוש פעמים. בשברים תוקעים שלושה קולות ומחצה (יש אומרים שהרבי תקע כך: טו-או-טו, או-טו, או-טו, טו). כל שבר - נמשך שלושה כוחות דווקא. בתרועה - מרבין בטרומיטין. בתקיעות מיושב - שברים-תרועה בנשימה אחת, בהפסק משהו ביניהם. ואילו בתקיעות מעומד בשתי נשימות - בהפסק נשימה ביניהם²⁴.

בסידור אדמוה"ו נאמר, שבין תשר"ת לתש"ת ובין תש"ת לתר"ת יתוודה (התוקע) בלחש²⁵.

אחרי התקיעות אומרים - גם הקהל - "ובכן, יהי רצון מלפניך..."²⁶.

האומר את הפסוקים קודם התקיעות מנגן גם כן את שלושת הפסוקים שלאחר התקיעות: "אשרי העם", "בשמך יגילון", "כי תפארת" וקהל עונה אחריו פסוק בפסוק. ואחר-כך אומר כל הקהל יחדיו: "אשרי יושבי ביתך". יהללו.

תפילת מוסף:

הש"ץ של מוסף אומר (רק הוא ולא הקהל): "הנני העני... וידעתי ה'..." (הפסוקים - בקול רם). חצי קדיש. תפילת מוסף.

אם בית-הכנסת מרוצף באבנים, שיש וכדומה²⁷, מכינים מגבות וכדומה כדי להפסיק בין פני המשתחוים בעלינו לבין הקרקע.

תוקעים הן בתפילת לחש והן בחזרת הש"ץ. בתפילת לחש, כשמגיעים המתפללים לסיום הברכות ששם יש לתקוע, הש"ץ או התוקע טופח בידו על השולחן כדי לסמן לציבור שעומדים לתקוע. התוקע

בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר-כך "ריבנונו של עולם", "יהיו לרצון", ופסוק "ואני תפילתי" - פעם אחת בלבד, ככתוב במחזור השלם.

בתפילת שחרית שני ימי ראש-השנה קוראים בתורה (חוץ מן המפטיר), בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'ועזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שבירך'.

נוסח 'מי שבירך' שב'שער הכולל', הוא: "בעבור שעלה לתורה... בזה יום הדין..."²¹.

סדר תקיעות:

אין נוהגים שגדול העדה אומר דברי כיבושין לפני תקיעת שופר.

בעל-תוקע קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

לאחר הכנה להתעוררות לתקיעות - בהכנה רבה כל חד לפום שיעורא דליה, שהיא הכנה רבה לעבודת ה' במשך כל השנה - ואמירת ז' פעמים למנצה, פסוקי 'קר"ע שט"ן', עלה אלוקים, יהי רצון (שאומר רק הבעל-תוקע [לעצמו]), מברך התוקע "לשמוע קול שופר", ו'שהיינו'. השופר מכוסה (ורק פיו גלוי) גם בשעת הברכות²², עד התקיעות, אך לא בתקיעות עצמן.

יכוון המברך להוציא את השומעים ידי חובתם בברכות ובתקיעות, וגם השומעים יכוונו לצאת ידי חובתם, ולא יענו "ברוך הוא וברוך שמו"²³.

אין להפסיק גם אחר התקיעות, עד גמר התקיעות דמעומד, רק מעניין התקיעות והתפילות, ואם הפסיק (אחר התחלת התקיעות) אינו צריך לחזור ולברך.

המקריא - מורה באצבעו בסידור, אבל אינו מקריא בדיבור. התוקע מאריך בתקיעתו עד שמסיר המקריא אצבעו.

גם השומע אסור לו להפסיק בין הברכות להתקיעות, ואם הפסיק שלא מעניין התקיעות חוזר ומברך.

24 שו"ע אדמוה"ו סי' תק"צ ס"ט (כנראה נהוג גם בלחש בב' נשימות).

אם תקע קול כלשהו בשתי נשימות, לא יצא (שו"ע אדמוה"ו שם ס"ח. וראה הנסמן בשבח-המועדים עמ' 27 הע' 9).

25 הכוונה לווידי במחשבה. ועניינו - לא וידי על חטא ועון, אלא געגועים פנימיים. וי"א דהיינו 'ציור פני הרבי' - 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קכד, עיי"ש, וש"נ.

26 בקונטרס לימוד החסידות עמ' 11 נאמר: "על-פי הנהגות הקבלה, הנה אחר התקיעות צריך הבעל תוקע לילך למקומו, לשבת ולשאת פניו אל השם, והם יסתכלו בו", אך הרבי הדגיש שאי"ז ממנהגי חב"ד (אף שרבותינו נשיאנו נהגו בזה, המלך במסיבו ח"ב עמ' קצא) אלא סתם מנהג ישראל - מענה להרה"ח ר' דוד שי' קרץ מעפולה, ועד"ז ב'המלך במסיבו' ח"א עמ' קיג, 'אוצר' עמ' קכז.

27 כולל במרצפות המצויות באה"ק כיום, אבל לא בריצפת קרשים, או כשיש עליה כיסוי פלסטי או שטיח.

21 וראה ב'אוצר' עמ' קד וס"ע רכ, ובס' 'נתיבים בשדה השליחות' ח"א עמ' שיד, וצ"ע.

22 הרבי לא אחז את השופר בידו בשעת הברכה - כמשמעות המטה-אפרים סי' תקפ"ה ס"ג, ולא כמובא בנו"כ ובפסקי תשובות שם אות ד.

23 כי אז יש חשש הפסק אפילו בדיעבד על הברכה, שו"ע אדמוה"ו סי' קכד סו"ס ב.

אחרי התפילה ואמירת תהילים, תוקעים שלושים קולות כדי לערכב את השטן³². ותקיעות אלה אינן לעיכובא, שהרי כבר יצאו ידי חובתם. התוקע בעבור נשים לא יברך להן, אלא יברכו הן לעצמן.

במשך ימי ראש-השנה, משתדלים (על-פי הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו) לזכות רבים מאחינו בני-ישראל בשמיעת קול שופר, דהיינו לברך ולתקוע להם סדר התקיעות דמיושב כהלכתן, ובמיוחד חיילים ושוטרים, והנמצאים בבתי-איבות, בתי-רפואה ובתי-הסוהר.

קידוש: "תקעו... לאלוקי יעקב", סברי מרנן, וברכת הגפן (בלכד).

סעודת היום. השוכה 'יעלה ויבוא' בברכת המזון ביום ראש-השנה, אם נזכר קודם שהתחיל תיבת 'ברוך' של 'הטוב והמיטיב', יאמר את הברכה המיוחדת כנוסח שבסידור. ואם נזכר אחר שאמר תיבה זו, אינו חוזר.

נוהגים שלא לישון בראש-השנה ביום, והיושב בטל הרי זה כישן.

אסור להכין מהיום למחר, וגם לא לשבת³³. תפילת מנחה.

תשליך: אחר תפילת מנחה, לפני השקיעה, הולכים מחוץ לעיר אל באר המים או מעייץ³⁴,

מעומד עומד במקומו הרגיל. למנהגנו, אין מקרין כלל (=גם לא מראים באצבע) בתקיעות מעומד, לא בלחש, לא בחזרת הש"ץ, ולא בתקיעות שאחר-כך. המתפלל מוסף ביחידות אינו תוקע בברכות מוסף. ואפילו אם יש מי שיתקע לו, אינו מפסיק לשמוע את התקיעות, שלא תיקנו זאת אלא בציבור. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה עומד באמירת "ונתנה תוקף"²⁸.

הש"ץ והקהל²⁹ כורעים ב'עלינו', ככתוב במחזור. מנהג הרבי: ל'עלינו' עמד וכרע עם הש"ץ (לא רק ב'להבל ולריק'). לנפילת כורעים אין גופלים על היר, אלא נוגעים בראש בקרקע, אצבעות הידיים קפוצות והבוהן אינה כפופה לתוכן.

אסור לש"ץ לעקור ממקומו בעת התפילה, ולכן יעמוד קצת רחוק מן התיבה כדי שיוכל לכווץ ולהשתחוות, והעומדים לידו עוזרים לו לקום.

פסוקי "אתה הראת" אומר הקהל (בלכד) בשעה שהש"ץ מסיים "הוא אלוקינו אין עור", ולכן על הש"ץ להאריך מעט בזה [וכיוון ש'עלינו' הוא חלק מהתפילה, על הש"ץ לאומרו כולו בקול] כדי שיספיק הציבור לומר את כל הפסוקים, ולא למהר ולהתחיל מיד "אוהילה לא-ל".

נשיאת כפיים³⁰ בראש-השנה - כככל יום-טוב - ואין אומרים "ותערב".

כ"ק אדמו"ר הרשב"ה היה לומד את כל שיעוריו הקבועים (גם בנגלה) גם ברה"ה וביום-הכיפורים³¹.

מהפסוקים בפרק של כאו"א בתהילים עם רש"י, כמנהגנו בכל ר"ח. ואף שנמנעים להזכיר ר"ח בראש-השנה, כנפסק בשו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"א ס"ו, הרי אין לימוד זה דבר השווה לכל נפש כמו אמירת ברכינפשי וכיו"ב, שהרי כל אחד לומד פסוק אחר מחבירו.

32) ה'שברים-תרועה' דתקיעות אלו תוקעים בנשימה אחת, כמו בתקיעות דמיושב (כך תקעו באוטובוס אצל כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"נ"ע וכן אצל הרבי, שבח-המועדים עמ' 30 בשם התוקע דמעומד אצל הרבי הרה"ח ר' יוסף-מנחם-מענדל טננבוים).

33) למחר: גם כשחל בחול, ובכל יו"ט, אסור להכין ליו"ט שני - שו"ע אדמוה"ז סי' ס"ו תצה וס"ו תק. לשבת: שם סי' תקכ"ז סעיף כג.

34) כשאין באר וכדומה, עדיף לדחות אמירת תשליך ל"ג מדות, כדלהלן. אולם אם לא נראה שיגיעו לבאר וכד' בעש"ת, או כשחיבים להיות בראש-השנה בתשליך ללא באר - ראה ב'כפר חב"ד' גיליון 536 עמ' 14 הוראת הרבי להרה"ח ר' יעקב-יהודה הכט ע"ה שבלית ברירה די אפילו בברז פתוח.

28) סדר האמירה חזן וקהל, כרגיל בין אנ"ש: החזן מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים - עד "ומי ירום" (דלא כמנהג העולם שמתחילים קטע שני בפ"ע). החזן חוזר בקול מ"בבקרת", עד שם. אח"כ אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגזירה" והחזן חוזר זאת בקול רם, והקהל אומר: "כי כשמך... וכחלום יעוף", והחזן אומר "אמת..." ואילך עד "כחלום יעוף", ואז אומר הקהל בקול רם "ואתה... וקיים" והחזן חוזר זאת בקול רם, הקהל אומר "אין קצבה" עד גמירא, והחזן מסיים זאת בקול ומתחיל "כתר".

29) רגילים שהנשים אינן כורעות, ואולי משום צניעות. (וראה בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב או"ח סו"ס ער).

30) פרטי מנהגי נשיאת כפיים נדפסו ב'לוח השבוע' דחג השבועות.

משו"ע אדמוה"ז סי' קכח סנ"ח מוכח, שגם המתפלל במניין שאין מגננים בו, אומר 'רבשע', עיי"ש.

31) 'רשימות' יד עמ' 28. ולכאורה צריך ללמוד היום גם חלק

ליום ו' עש"ק, שניים מקרא ואחד תרגום פרשה או שתיים (ראשון, שני) - מפרשת האזינו³⁷.

יום ב' דראש-השנה:

טבילה במקווה. אין טועמים קודם התקיעות. התוקע ילמד את המאמר (כנ"ל אתמול).

תפילת שחרית. בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו", אומרים "תעיר ותריע" "מלך ממלט", "מלך זכור... נורא וקדוש". "שמו מפארים... שומרי... שפרו... שבטי... שבותנו... שבח מגדול... כל יושבי... קדוש". "אדר והוד (כל החרוזים בסדר הא"ב)... הללוהו בתקע שופר, כל יושבי... קדוש". "אדון אם מעשים... הן לא יאמינ... קדוש", וממשיכים "ובכן ויהי בישרון מלך", מלך עליון...³⁸.

רבותינו נשיאינו נהגו להזכיר נשמות בלחש ביום השני³⁹, אחר קריאת התורה לפני התקיעות. סדר תקיעות וסיום התפילה - כדאמול. מברכים שהחיינו⁴⁰.

אחר חצות היום - קריאת (כל) פרשת האזינו שניים מקרא ואחד תרגום⁴¹.

37 היום-יום ד' טבת, וראה אג"ק סוף כרך ח"י.

38 'אוצר' עמ' צח. אגב, מסיבה טכנית (כתוצאה ממה שהורגלו שהן הציבור והן הש"ץ אומרים הכל), מורגל בקהילות האשכנזיות (וגם בין א"ש) באמירת הפיוטים, לקשר את חציו השני של כל חרוז עם חציו הראשון של החרוז הבא, וזאת כמובן בניגוד למשמעות הפיוט (ע' בזה בקובץ 'בית אהרן וישראל' גיליון קט, עמ' קלג), וק"ו בפיוט זה האחרון, שיש להיזהר שלא לבוא לידי חירוף ח"ו באמירת: "לעדי עד ימלך - מלך אביון".
39 'התוועדות' תשמ"ג ח"א עמ' 56, ומסיים שאינה הוראה לרבים, אלא כל אחד יחליט בעצמו כיצד להתנהג בזה, ע"כ. וכיוון שאומרים זאת בלחש, לא נהגו אלה שיש להם אב ואם לצאת מביהמ"ד של הרבי.

40 העירני ח"א: הרבי נהג לתקיעת-שופר ביום ב' דווקא בבגד חדש - בברכת שהחיינו היה מונח לפניו בגד חדש (צעיף משי) שלובשו לאחר התקיעות. ועד"ז בברכת החמה (הוספות לשיחות-קודש תשמ"א ח"ג עמ' 9, א"כ בס' בלקוטי-שיחות ח"ב עמ' 202 מביא בגד או פרי). וכן אמר להראשל"צ הרב מרדכי אליהו ז"ל, שכאשר יפגוש אותו בירושלים יביא בגד חדש כדי לצאת מספק ברכת שהחיינו (סה"ש תשמ"ט ח"ב ס"ע 745) ולעומת זאת - בסיום ס"ת מוחלפת השיטה: אף שבלקוטי-שיחות (ח"ט עמ' 547) כתב הרבי שכאשר דובר ע"ז עם כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע היתה דעתו שיעשו על בגד חדש, הנה בסיום ס"ת של משיח (ט' שבט תש"ל - סה"מ מלוקט ח"א עמ' ק) בירך דווקא על פרי חדש. וכן הוא בליל ב' דר"ה.
41 ואומרים הפטרת 'שובה'. וצ"ע אם צ"ל גם הפטרת 'ויברך

ואומרים 'סדר תשליך', ואחר כך מנערים שולי הטלית קטן. אם כבר שקעה החמה, ניתן לומר תשליך עד הלילה. מי שלא הלך לתשליך בראש-השנה, יכול ללכת ב"ג מידות' (ח' בתשרי).

יום שישי, ב' בתשרי
ליל ב' דראש-השנה

מי ששכח לעשות 'עירוב תבשילין'³⁵, ויש במקומו רב, או מי שמזכה (כמנהגנו) את עירובו לכל בני העיר, יוכל לסמוך עליו. אם אין זיכוי במקומו, הפתרון לבישול הוא שיבשל הרבה תבשילים שונים לצורך היום ויטעם מכל אחד מהם היום³⁶.

ערבית. לפני תפילת ערבית אומרים תהילים. זמן הדלקת נרות הערב - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, מאש הדלוקה לפני ראש-השנה. מברכים (לאחר ההדלקה): "להדליק נר של יום הזיכרון", ו'שהחיינו'.

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכלת בו, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש. אם היא לובשת לראשונה בגד חדש, אינה צריכה פרי חדש ואז יכולה להפסיק בין הדלקת הנרות לבין הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים - בכל זאת תברך 'שהחיינו'.

נוהגים להניח פרי חדש לפני המקדש ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכל בפרי חדש, או שלובש בגד חדש, ואם אין לו - מכלי-מקום יברך 'שהחיינו'.

את הפרי החדש אוכלים קודם נטילת ידיים לסעודה. בליובאוויטש נהגו, וכן הקפידו רבותינו נשיאינו, לאכול כזית ולברך ברכה אחרונה (רק על הפרי ולא על היין).

דברים הנאכלים לסימן טוב, הם רק בלילה הראשון.

למנהג רבותינו נשיאינו, יש לקרוא הערב, אור

35 למעשה - אפילו שכח זאת פעמיים רצופות (למרות המובא בשו"ע אדמוה"ז בהל' שחיטה סי' ב קו"א ס"ה, ה, במהדורה החדשה ע"י ציון קה) - ראה ערוך השלחן סי' תקכ"ז סי"ח, שע"ת ס"ק ו, והנסמן בנטעני גבריאלי הל' יו"ט פרק פה הע' טו.
36 וזאת רק אם נוזר לפני שהכין סעודת שחרית של מחר, שו"ע אדמו"ר הזקן סי' תקכ"ז סכ"ו. ולגבי הדלקת נר ושאר מלאכות, ראה שם סכ"ט.

שבת קודש פרשת האזינו⁴⁶

ג' בתשרי, שבת שובה

"כל ענייני שבת שובה שייכים לכל אחד ואחת מישראל, האנשים והנשים והטף, כמנהג ישראל שבאים כולם לבית־הכנסת ושומעים קריאת־התורה וכו"⁴⁷.

"בשבת שובה - מתקן ומעלה את כל שבתות השנה, כי התשובה דשבת־תשובה היא נעלית גם מהתשובה דכל שבתות השנה"⁴⁸.

בשבת שובה יש להחליט החלטות טובות: להוסיף בכל ענייני העבודה בתורה, עבודה וגמילות־חסדים (כולל גם צדקה בשבת - ע"י הכנסת אורחים בסכר־פנים־יפות וכיו"ב)⁴⁹.

בשבת שובה דורש הרב מהלכות החג, "והעיקר - לדרוש ולהורות להם דרכי ה' וללמד להם המעשה אשר יעשון, ולא כמו שנהגין עכשיו"⁵⁰.

ערבית: יש לזכור ולהזכיר לציבור את השינויים וההוספות שבתפילת עשרת־ימית־תשובה, וכן 'המלך הקדוש' בברכת 'מגן אבות'.

סעודה. אין הוראה (אבל אפשר) לטבול היום

לכאורה צריך לטבול בזמן זה במקווה, לקבל קדושת שבת⁴².

הדלקת נרות שבת קודש - בזמן הנקוב בלוחות, ומאש הדולקת מערב החג.

תפילת מנחה - פתח אליהו, וידבר וקטורת וכו'. אין אומרים 'אבינו מלכנו'⁴³.

סיום החג:

לשון כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "ואני בהצעת, אשר גם כל אחד ואחד ינהוג כן, לחבר שעות דראש־השנה והתחלת מוצאי ראש־השנה בלימוד החסידות, ובשביל אשר סללו לנו נשיאינו - יומשך גם לנו בכל עניינינו אור החסידות עד למטה מטה". כ"ק אדמו"ר בעצמו (החל משנת תשי"ב) נטל ידיו לסעודה הוא והקהל בכל ראש־השנה לעת ערב, במשך ההתוועדות הורה לנגן ניגונים מכל הנשיאים, ואמר מאמר דא"ח נוסף לשיחות וכו', ובו הזכיר מדברי כל הנשיאים (והחל משנת תשר"מ גם מדברי האריז"ל)⁴⁴.

גם כשהיתה הקביעות ככשנה זו, היתה סעודה והתוועדות (אף לאחר שמח"ת תשר"מ, שמאז נפסקה עריכת 'פורס מפה ומקדש' בהתוועדויות⁴⁵). רק בשנת תנש"א לא היתה.

46) המהר"ל מפראג (ס' הזכרונות לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א פכ"ט) והמגיד ממזריטש (ס' התולדות - אדמו"ר מהר"ש של הרבי, עמ' 74) ציוו ללמוד שירת האזינו בע"פ. ובסה"ש תש"א (עמ' 56. בלה"ק - עמ' מו) "שמעתי מגדולים, שכל יהודי צריך לדעת את שירת האזינו בע"פ". ומבאר שם שזה מביא שפע ברכה גדול בפרנסה, עיי"ש.

47) סה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 5. ובהערה 25 שם: "ומעשה רב (בהסכם גדול־ישראל) שגם ילדות קטנות באות עם אבותיהן לבית־הכנסת (לא רק לעורת־נשים), ואפילו אחרי גיל שלוש שנים - כל זמן שלא הגיעו לכלל חינוך והבנה בעניין זה". ועיי"ש בהערה 24, שזה מעין ודוגמת עליה לרגל לע"ל "מדי שבת בשבתו".

48) ד"ה שובה ישראל תשמ"ס א, סה"מ מלוקט ח"א עמ' שמה; ב'תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט' לפי סדר השנה, ח"א עמ' קד.

49) 'התוועדויות' תנש"א ח"א עמ' 24. וראה פירוט בזה בהתוועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 376 ובסה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 222.

50) שר"ע אדמו"הו' סי' תכט ס"ב. נתבאר בלוקטי־שיחות ח"ג עמ' 953 (בלה"ק עם הוספות ב'תורת מנחם - התוועדויות' (כד) תשי"ט ח"א עמ' 25) וסוכס ב'שולחן המלך' שם, שכיוון שצריך ללמד דרכי עבודת ה' בקיום המצוות בכלל, לא נזכר שצריך לדרוש גם הל' יו"כ, כי גם זה כלל ב'דרכי ה' שם, עיי"ש.

דוד' (היום) - לפי מש"כ בספר־המנהגים עמ' 25, או מחר בבוקר - למנהג רבותינו) כי אף שהיא שייכת יותר לפ' האזינו (ע' לוקטי שיחות כרך ט עמ' 61 הע' 5) הרי הפטרות אלו מ"ז בתמוז עד לפני שבת בראשית הן רק "לפי הזמן ולפי המאורע" (טור סי' תכח), ועד"ז כשדוחים הפטרות פינחס יויד ה' היתה אל אליהו מפני הפטרת 'דברי ירמיהו'.

42) כמובא בהמשך תרס"ו עמ' שפו "וכמו"כ מקדושת יו"ט לקדושת שבת צריכים טבילה במקווה כמ"ש בכתבי האריז"ל". וצ"ע מקומו, וכן מה שאי"ז נפוץ בין אנ"ש. וראה בס' פסקי תשובות סי' תקכ"ח ס"ק ג.

43) משום שהוא עש"ק - שר"ע אדמו"הו' סי' תקפ"ד ס"ה. לוקטי שיחות כרך יט עמ' 284 בשוה"ג. וראה בס' המלך במסיבו ח"ב עמ' קצג.

מסיבה זו לא הניח הרבי אפילו לנגן 'אבינו מלכנו' בהתוועדות בזמן זה (לקו"ש שם - משנת תשמ"א). העירונו משבת פ' וארא ה'תשי"ב שציווה לנגן 'אבינו מלכנו' (תורת מנחם - התוועדויות' ח"ד ס"ע 279), אבל כל עניין זה לא הקפידו עליו קודם שחידשו הרבי, וכמו א־השימוש בשלשון 'אירוסין' ועוד.

44) ראה 'אוצר' עמ' קמז־קנ. ולעניין אמירת 'הרחמן' דש"ק בברכת המזון, שם עמ' קנ.

45) ראה שם עמ' קמט.

המוציא' בדבש⁵¹.

* "ידוע אשר כלילה - החל מצאת-הכוכבים עד אחרי חצות לילה - אין אומרים תהילים (ובכלל זה - שיעור תהילים החדש)... לכד מראש-השנה, עשרת-ימית-שובה, יום-הכיפורים והושענא-רבה".

שחרית: לפני התפילה, סיום שמו"ת החל מ'שביעי' למנהג רבותינו נשיאינו.

בהוצאת ספר-תורה בעשרת-ימית-שובה, וכן בשבת שובה, אין אומרים שום תוספת על הנאמר בכל השנה, דלא כמנהג העולם.

הפטרה: "שובה ישראל" עד "ופושעים ייכשלו בם"; "מי אל-כמוך" עד "מימי קדם" (הושע יד, ב-י. מיכה ז, יח-כ). נוהגים (להקפיד ביותר) שלא לקרוא קטן למפטיר בשבת זו.

מנחה: קוראים בפרשת ברכה. צדקתך. קדיש ותקבל. לדוד ה' אורי. עלינו. קדיש יתום.

בסעודה שלישית (בכל שבת) היה הרבי נוהג לטעום מזונות או פירות⁵².

מוציא שבת קודש:

בתפילת ערבית, מוסיפים (גם): אתה חוננתנו, המלך המשפט.

אומרים 'יהי נועם', 'ואתה קדוש'⁵³.

עשרת ימי תשובה

* לעניין עריכת נישואין בעשרת-ימית-שובה, הנה בשנים קודמות הרבי הזכיר ועורר לקיים "מנהג ישראל שאין נושאים נשים בעשרת-ימית-תשובה"⁵⁴. אבל לאחר שזירזו הרבי לקיים נישואין "בהקדם הכי אפשרי"⁵⁵, גם בתאריכים שלא נהגו

אצלנו, צריך עיון אם עדיין יש להקפיד על זה.
* בעניין סיוע לצורכי החגים - אף-על-פי שכבר נתנו לכבוד ראש-השנה, יש לברוק שוב לאחריו, שמא כעת (לאחר שנתעלה בראש-השנה) עומד יהודי - בדרגתו עתה - במצב של "אין נכון לו", ולהשלים את כל החסר לו לצורכי החגים בימים הבאים.
* בעשרת-ימית-שובה אין אומרים סליחות, מלבד בצום גדליה שהוא תענית-ציבור⁵⁶.

יום ראשון

ד' בתשרי - צום גדליה (נדחה)

עלות השחר לדעה המקדימה - 3:20.
בתפילת שחרית אומר הש"ץ "עננו" בברכה בפני עצמה⁵⁷, בין ברכת "גואל ישראל" ל"רפאנו", גם אם התפללו רק שלושה מתענים. אם אין כנ"ל - אומר הש"ץ "עננו" בתוך ברכת "שומע תפילה".
מי שאינו מתענה אינו נעשה ש"ץ, ואם נעשה ש"ץ אומר "עננו" בברכת "שומע תפילה" כיחיד בתפילת מנחה.

אומרים תחנון, נפילת-אפיים. אמירת סליחות⁵⁸.

דעת ח"א סי' מה.

56 ספר-המנהגים עמ' 58. והטעם ב'התוועדיות' תש"נ ח"ב עמ' 367 (=סה"ש תש"נ ח"א עמ' 351) מכ"ק אדמו"ר מהור"י"צ בשם הצמח צדק, לפי ש"נד כאן (עד ר"ה) - מצות אמירה, ומכאן ואילך - מצות עשיה".
57 ש"ץ ששכח 'עננו': נזכר לפני השם של חתימת רפאנו - חזור לעננו, ואח"כ אומר שוב 'רפאנו'. נזכר אח"כ - אומרה בשומע תפילה וחותרם העונה בעת צרה ושומע תפילה. נזכר אח"כ - אומרה ברכה בפ"ע אחרי 'שים שלום' (לוח כולל חב"ד, וראה סי' תקס"ה ס"א-ב ובאחרונים).

58 העירונו בנוסח הסליחות [עמ' 162, שו"ה ביראתך]: "כי זה כל האדם. כי חנון ורחום אתה" חסר כאן רובו של חרוז [וכדמוכח ממה שהחרוז כאן הוא של 4 צלעות, בניגוד לכל הסליחה שהיא של שלש שלש. וגם - הסליחה היא ע"פ א"ב, וחסרה אות ח'], וצ"ל [אחר "כי זה כל האדם" שהוא סיום החרוז המתחיל באות ז]: **חוקות העמים תהו. חשוקיך אחריו ינהו.** כי חנון ורחום הוא.

בפיוט "הורית דרך תשובה", **תתן חזון הפיכתם**, אחוזם רתת וחלחלה". . פסוק הוא בדניאל (ט, כז), "עד כלה ונחרצה תתן על שומם", וברש"י שם: תגיה ותרד. ובפירוש הרס"ג והמצודות כתבו, שהוא לשון התכה והורקה. וגם שם אין מדובר על הורקת והורדת דבר גשמי, כ"אם שתבוא עליהם גזירת הכליון. וכן הוא הפירוש גם בפיוט דידן - ומסתבר ביותר שכיוון הפייטן ללשון הכתוב מפאת הדמיון בתוכן - כאשר יצאה עליהם

51 ראה לשון ההוראה בס' המנהגים ס"ע 67 (ו'היום יום' ח"ב קטע מס' 21), והאמור בלקוטי שיחות ח"ד עמ' 372 על ש"ק הוא (רק) ביאור דברי אדמוה"ז - 'בירורי מנהגים - מועדים' עמ' 126.

52 לקט הליכות ומנהגי ש"ק עמ' 60 (ומן הסתם אכל כזית), ע"פ המובא (גם כהוראה לרבים) בספר-המנהגים עמ' 34. ביאור הנהגה זו בלקו"ש כרך כא עמ' 84 (ובלה"ק, שערי הל' ומנהג או"ח ח"א סי' קנד).

53 לוח כולל-חב"ד. 'אוצר' עמ' קע.
54 אג"ק ח"ט עמ' רה (ממטה אפרים סי' תרב ס"ה, קיצור שו"ע סי' קל ס"ד) ומבאר שם שזה נעשה כדי לקיים אח"כ את המצוה מן המובחר.

55 'שערי הל' ומנהג' ח"ה ר"ס קנח (ועד"ז ב'צדיק למלך' ח"ז עמ' 227. 'התקשרות' גיליון קסא עמ' 18). וראה שו"ת יחיה

חנה ע"ה שניאורסון, בת הרבנית הצדקנית מרת רחל ובת הרב הגאון והחסיד ר' מאיר-שלמה, אשת הרב הגאון והחסיד והמקובל ר' לוי-יצחק, אם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. נפטרה בשבת שובה תשכ"ה, בעלות המנחה, ומנוחתה-כבוד בניו-יורק. בנה, כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, נהג להתוועד ביום זה, גם כשחל בחול.

כן יסד על שמה "קרן חנה", ובהתוועדות ו' תשרי, כשחל בחול, נהג לערוך מגבית עבור קרן זו. כן נוסדו כמה מוסדות חינוך בארה"ק ובעולם הנקראים "בית חנה".

יום שישי

ט' בתשרי, ערב יום הכיפורים

מהיום ועד אחר ב' דראש-חודש מרחשוון אין אומרים תחנון⁵⁹.

סדר כפרות⁶⁰:

תרנגול לבן. זמנו - באשמורת הבוקר של ערב-יום-הכיפורים⁶¹. הכפרות יהיו כפי חשבון בני-אדם שבבית, זכר לזכר ונקבה ולנקבה, ולמעוברת⁶² שלושה: אחת בשבילה, וזכר ונקבה בשביל ספק הוולד⁶³.

59 לוח כולל-חב"ד, יא תשרי. גם הקורא ק"ש שעמ"ט בליל ערב יו"כ אינו אומר תחנון, כיוון שנהגו כבר יו"ט אז, שהיו ממעטים בו בסליחות (שלא כער"ה), ראה שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ד ס"ד"ה.

60 ב'אוצר' עמ' קעה, שגם כשטבלו רבותינו ג"פ, היתה הפעם הראשונה בין כפרות לשחרית. והרבי כנראה טבל רק אז. ומ"מ רבים טובלים לפני כפרות (ומנחה, והדה"ט).

61 סידור אדמוה"ז. מי שאיראפשר לו לעשות סדר הכפרות בערב יום-הכיפורים, יקיים זאת יום או יומיים לפני-כן, כי כל עשרת-ימית-שובה ימי כפרה הם (ראה פרמ"ג סי' תרה במ"ז ס"ק א. שדי-חמד מערכת יוה"כ"פ סי' א אות ב).

62 יש שדנו מאימתי נקראת מעוברת, אם מג' חדשים או ממ' יום עכ"פ. ואולי לפני כן תפדה בצדקה.

63 סידור אדמוה"ז. ובלקו"ש חכ"ב עמ' 59 הע' 36: "לא חיישנן לתאומים (כמ"ש הב"ח שם ממרדכי קטן. פמ"ג שם) - כיוון דמיעוטא הוא והמדובר הוא במנהג. וצ"ע בזמננו, דלפעמים רבות יודעים ברור אשר 'תאומים בבטנה', ועל בירור זה סומכים בנוגע לפיקוח-נפש בשבת ויום-הכיפורים וכיוצא בזה - איך תתנהג ב'כפרות', או שנאמר דכיון דלא שכחא כו', ובפרט בנדו"ד דבלא"ה י"א לפטור כמה זכרים בתרנגול אחד כו'".

וע"פ המבואר שם (ובלה"ק - בשערי הלכה ומנהג' יו"ד סי"ט

מתחילים "דרשו ה' בהימצאו", ומדלגים 'אשמנו' ו"ויאמר דוד אל גד". בפיוט 'הורית' נהג הרבי לחזור את כל ה'פזמון' בין כל בית ובית, וכמובן גם בסיום הפיוט. לאחר סיום הסליחות, אומרים: 'שומר ישראל', 'מתרצה ברחמים', 'אבינו מלכנו' הארוך (ואומרים בו 'חדש עלינו' 'כתבנו', ככלל עשרת ימי תשובה), 'ואנחנו לא נדע', וחצי קדיש.

בכל עשרת ימי תשובה אומרים 'אבינו מלכנו' הארוך בשחרית ובמנחה אחר נפילת-אפיים, קודם "ואנחנו לא נדע".

מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל משה" לשלושה קרואים, גם אם יש רק שלושה מתענים. מי שאינו מתענה לא יקראוהו לתורה. ואם קראוהו לתורה וצר לו להודיע שאינו מתענה מפני חילול ה' - יעלה.

את הפסוקים "שוב מחרון אפך", "ה' ה' אל רחום", "וסלחת לעווננו" - אומר הציבור בקול רם ואחריהם אומרם הקורא בתורה. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשעלה לתורה, התחיל לאומרם עם הציבור, וסיימם עם הבעל-קורא.

בתפילת מנחה מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל" כבתפילת שחרית, והשלישי הוא המפטיר. אין אומרים חצי קדיש אחר קריאת התורה. מגביהים וגוללים את ספר-התורה.

הפטרה: "דרשו ה' בהימצאו" (ישעיה נהו - נו, ח). לאחר אימירת ההפטרה אומר שלוש ברכות, עד "מגן דוד". יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה, ואומרים עננו בברכת "שומע תפילה", והש"ץ כבתפילת שחרית.

אחרי חזרת הש"ץ - תחנון, אבינו מלכנו הארוך, קדיש תקבל, לדוד ה' אורי, עלינו, קדיש יתום, אל תירא, אך צדיקים.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג מחדש את המנהג שנהגו בעבר בקהילות-ישראל על-פי המשנה, לומר דברי כיבושין ביום התענית לאחר תפילת מנחה. סיום התענית באזור המרכז בשעה 6:15 בערב.

יום שלישי

ו' בתשרי

יום השנה להסתלקות הרבנית הצדקנית מרת

(והגיעתם הידיעה אודות) "חזון הפיתס", אזי "אחזום רתת וחלחלה".

מיד אחרי השחיטה נהג הרבי בקביעות לשלם לשוחט על עבודתו⁶⁶.

אחרי כפרות לבש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בגדי משי, וגם לבנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ציווה לעשות כן.

נוהגים לזרוק את בני המעיים, הכבד והכליות על הגג או בחצר לאכילת בעלי-חיים, משום שראוי לרחם על הבריות כדי שירחמו עלינו מן השמים.

ראוי לתת את פדיון הכפרות לעניים או לקופות הצדקה בו ביום, ובהקדם האפשרי. אם נותנים את העופות עצמם לעניים, שאינם מתביישים בכך, יש להיזהר לתת לעניים היודעים (או ללמדם) כיצד להכשירם במליחה כרת וכדין.

אסור להתענות היום.

בתפילת שחרית אין אומרים "מזמור לתודה", ו"אבינו מלכנו"⁶⁷.

אין מאריכים היום בתפילת שחרית.

מבקשים 'לעקאה' (עוגת רבש), וגם אוכלים ממנו.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה נוהג לחלק 'לעקאה' לכל אחד ואחד כשהוא לבוש בגדי משי של שבת וחגור אבנט, ומברך את כל אחד ואחד ב"שנה טובה ומתוקה".

בדרך-כלל אין זה נפוץ בין אנ"ש ללכת היום לקברי צדיקים⁶⁸.

מרבים בצדקה, ובפרט לפני תפילת מנחה. הבעש"ט אמר: "מקול קשקוש המטבעות בקערות, מתפרדים הקליפות".

מרבים באכילה ובשתייה כשיעור שני ימים - ערב יום-הכיפורים ויום-הכיפורים⁶⁹. וכל האוכל ושותה בערב יום-הכיפורים, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי. בסעודות ערב יום-הכיפורים

66 כד מסרו הרב יוסף יצחק שי' אופן, ועוד.

67 גם בקביעות זו - כדעה הא' בסתם בשו"ע אדמוה"ז סו"ס תרד, לוח כולל-חב"ד, ודלא כמ"ש ב'אוצר' עמ' קעט. ב'ספר זכרון - דברי שלום' עמ' לח מסופר, שאמרו זאת אצל הרבי בעיו"כ תשל"ד (לראשונה, אולי בגלל המצב דאז), וכנראה היתה זו הפעם היחידה שנהגו כן.

68 למרות שהמנהג מובא בשו"ע אדמוה"ז סי' תרה ס"ה מהרמ"א. גם הרבי לא הלך לאוהל ביום זה ברוב השנים.

69 סידור אדמוה"ז. בשערי-הכולל (מדג), משמע שהכוונה להוסיף עוד סעודה (ושמא שתי סעודות) לשם יוהכ"פ. וע"ע.

אומרים "בני אדם" עד "מצאתי כופר" פעם אחת, ואחר-כך אומרים פעם אחת "זה חליפתי" עד "ולשלוש", ובעת אמירת "זה חליפתי..." מסבכים שלוש פעמים את התרנגול/ת מעל הראש, וחוזרים ואומרים "בני אדם...". כסדר הזה עושים שלוש פעמים.

בסך הכול אמירת "בני אדם" עד "ולשלוש" - שלוש פעמים. ובסך הכול מסבכים תשע פעמים⁶⁴. אם היה פגם בשחיטה, צריך 'כפרה' אחרת. אך אם השחיטה היתה כרין, אפילו נמצא העוף טריפה, אין צריך אחרת.

המהדרים מכסים בעצמם את הדם בכרכה (ברשות השוחט, שהמצווה מוטלת עליו, שיקבד אותו להיות שלוחו). כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מכסה את הדם על-ידי נוצה, בחמש תנועות. נוסח הכרכה: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על כיסוי הדם בפער"⁶⁵. אף מי שמכסה את הדם בפעם הראשונה לא יברך 'שהחיינו'.

צח) שהאם היא שצריכה כפרה נוספת, ולא שהכפרה היא בשביל העובר עצמו - העירו, דא"כ אם כבר עשתה כפרות יום או יומיים לפני כן, ולפני זמן הכפרות נולד התינוק, יצטרך התינוק כפרה נפרדת לעצמו. או שמא הכפרה על אבריו כעובר מועילה לו גם עתה. וע"ע.

64 ספר-המנהגים עמ' 58. בשערי-הכולל (פמ"ד ס"ב) כ' שאדמוה"ז השמיט מסידורו הלשונוות "חליפתנו, חליפתכן, חליפתהן" וכדומה, וכנראה כוונתו שיאמרו תמיד "חליפתי" (המתכפר ולא המסובב), גם כשעושים לאחרים ואחרות, וצ"ב מה מנהגו בפועל.

בבית הרבי נהגו (כל אחד מבני-הבית) לקיים ב'כפרה' מעין ד' מיתות אחר סדר הכפרות: לדרוך עליה מעט - כעין סקילה, לגעת קלות בצווארה - מעין חנק, לשרוף מעט משערותיה - כעין שריפה (כפר חב"ד' גיליון 633 עמ' 23, מפי המשב"ק. ולהעיר משעה"כ הנ"ל, ששלל כ"ז, ומרשימות' יד עמ' 14 שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לא הי' זורק התרנגול תחת השולחן אבל היה סומך שתי ידיו עליו), ראה מטה-אפרים סי' תרד"תרה ס"ה.

65 כן הקפיד לומר השו"ב הוותיק הרה"ח ר' יעקב-יוסף רסקין ע"ה, מפי בנו השו"ב הרה"ח ר' מנחם-מענדל רסקין ע"ה, וכמדומה לו שאביו שמע זאת מפי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע. וראה שו"ע יו"ד סי' כח ס"ב ודרכי-תשובה שם ס"ק טז מס' תורת-זבח, ומה שהעיר עליו. (וע"ע בדרכ"ת שם ס"ק יז).

יש להכין מראש עפר (חול יבש, שגרגריו נפרדים, ולא גושים) למטה, לפני השחיטה, שישפך הדם עליו. ממתניים לבדיקת הסימנים ע"י השוחט - שלא תהיה ברכתו לבטלה, ומכסים ביד בעפר (כנ"ל) - שו"ע ונו"כ שם.

גברים ונערים לא יאכלו מאכלי חלב וחמאה ולא תבלינים חריפים בסעודה המפסקת.⁷⁶
מפסיקים לאכול מבעוד-יום.⁷⁷
”יש טובלים אחר סעודה המפסקת, כדי שיהא סמוך ליום-הכיפורים.”

הדלקת הנרות: מברכים ”להדליק נר של שבת ושל יום הכיפורים” ו”שהחיינו”.

מרכים בנרות בבית-הכנסת.
כל איש נשוי מדליק ”א לעבעדיגע ליכט | = נר חיים”. ולנשמת הוריו שנפטר - נר נשמה.⁷⁸
חתן בשנת הנישואין שלו, שלבש ה'קיטל' לחופה, אינו לובשו ביום-הכיפורים.⁷⁹ אָבֵל (רח"ל) בשנת האבלות - ילבשו. אין להיכנס בקיטל לבית-הכיסא. מתעטפים בטלית כנהוג, ומברכים עליה לפני השקיעה.

נועלים נעלי בד, גומי וכל סנדל שאינו של עור, ודלא כהמחמירים בזה.

לפני ההליכה לכל-נרדי - ברכת הבנים והבנות. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג לברך אז את תלמידי הישיבה, כשהוא לבוש בקיטל ובטלית.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בירך את נכדותיו, כשידיו למעלה מראשה של כל אחת ואחת.

רבתינו נשיאינו היו מברכים בנוסח ”יברכך”.

אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני פרקי התהלים שקורם כל-נרדי) וידוי - 'אשמנו' ו'על-חטא', וכן נהגו רבותינו נשיאינו.

ומוצאי יום-הכיפורים טובלים 'המוציא' בדבש⁷⁰, אבל על השולחן שמים גם מלח.

נוהגים לאכול 'קרעפכין' (כיסני-בצק ממולאים בכשר).

אין לאכול היום אלא מאכלים קלים להתעכל, כגון עופות ודגים. גברים לא יאכלו היום שום וביצים כלל.

אחר הצות היום יש לקרוא כל אחד לעצמו את ההפטרה של יום-הכיפורים.⁷¹

אבלות (רח"ל): כשסיים הרבי 'שבעה' על פטירת אימו הרבנית חנה ע"ה (תשכ"ה) טבל אחר הצות, קרוב ליום-הכיפורים. לא נהג בכל פרטי המנהגים האמורים בספר-המנהגים ביציאה מהשבעה, ואמר שגם לאחר יום-הכיפורים אין עושים מאומה מזה. לפני טבילה ותפילת מנחה נוהגים ללקות ל"ט מלקות קלות ברצועה של עגל. הנלקה - מוטה, ופניו לצפון. סדר ההלקאה: על כתף ימין, על כתף שמאל ותחתיהם באמצע, וחוזר חלילה. המלקה והנלקה שניהם אומרים שלוש פעמים פסוק 'והוא רחום', בכל הלקאה אומרים תיבה אחת, סך הכול ל"ט תיבות.

אחרי מלקות יש לברוק שלא יהיה על הגוף שום חציצה וטובלים שלוש פעמים, לפי שטבילה זו היא משום תשובה, כגר המתגיר.⁷²

בתפילת מנחה בלחש, אחר 'היו לרצון' הראשון, אומרים וידוי ו'על חטא'.⁷³

ככל הווידויים: מתוודים בעמידה, ושוחים בעת הווידוי. מכים על החזה [באמירת "...ואבותינו חטאנו"], באותיות הא"ב של 'אשמנו' וגם באמירת "ואנחנו הרשענו", 'סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו' וכן באמירת 'על חטאים'.⁷⁴

אין אומרים 'אבינו מלכנו'.
בסעודה המפסקת⁷⁵ - המאכלים יהיו ללא מלח.

הנהנין פ"ב ס"א). אם יודע שלא יאכל כביצה פת, לא יברך על נטילת ידיים (שו"ע אדמוה"ז סי' קנח ס"ב).

76 שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ח ס"ח.

77 סי' תרח ס"א.ג. רגילים להפסיק בזמן שנקבע להדלקת הנרות. וכשמפסיק לפני-כן, טוב להתנות לפני ברכת המזון, שעדיין אינו מקבל עליו את התענית - שם ס"ז.

78 במט"א סי' תרג ס"ח כתב, שאת נר הנשמה גם אשה (פנויה) מדלקת, ושמדליקים רק אחד (גם אם שני ההורים נפטרו, אבל

להורה/הורים של הבעל מדליקים נר בנפרד, נטעי גבריאל פכ"א ס"ג). בשבח המועדים עמ' 44 הביא למעשה, שנר-הנשמה יהיה בבית, ויבדיל עליו במוצאי יום הכיפורים.

79 ספר-המנהגים עמ' 58. גם קיטל אחר לא ילבש, אג"ק ח"ו עמ' קעב. ומהלשון משמם, שאם מאינו סיבה שתהיה לא לבש

בפועל את הקיטל בחופתו, ילבשו עתה (בנטעי גבריאל הל' יוה"כ פכ"ו הערה י' הביא טעמים למנהג זה. והנהגה זו אינה

לפי הטעם שאין לובשין הקיטל בפחות מבן כ', וגם לא לפי הטעם שבשנה ראשונה עליו להיות בשמחה, אלא לפי הטעם

שכבר נתעורר השנה בתשובה, עיי"ש).

70 'היום יום' ח"ב, קטע מס' 21. וראה לקוטי שיחות ח"ד עמ' 372.

71 ע"פ 'התנועות' תשמ"ה ח"א עמ' 351.

72 שו"ע אדמוה"ז סי' תרו ס"ב. למעשה, גם נשים נשואות טובלות.

73 שו"ע אדמוה"ז סי' תרו ס"א.ג. י"א שהרבי היכה על החזה ב'סלח לנו' היום, הן בשחרית והן במנחה.

74 סה"ש תש"א עמ' 151, וראה סה"ש תש"ה עמ' 9, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמח.

75 יאכל לפחות כזית פת, כדי לברך ברכת המזון (סדר ברכת